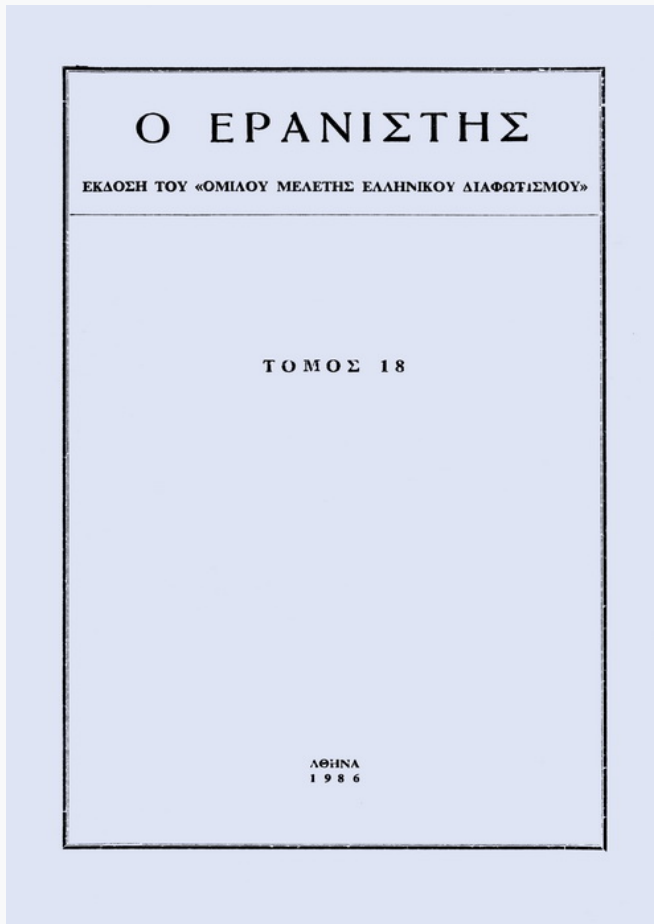

The Gleaner

Vol 18 (1986)

Μία πατριαρχική καταδίκη του τυπογραφείου
του Δημητρίου Θεοδοσίου (1761)

Ελένη Αγγελομάτη-Τσουγκάρκη

doi: [10.12681/er.287](https://doi.org/10.12681/er.287)

To cite this article:

Αγγελομάτη-Τσουγκάρκη Ε. (1986). Μία πατριαρχική καταδίκη του τυπογραφείου του Δημητρίου Θεοδοσίου (1761). *The Gleaner*, 18, 85-92. <https://doi.org/10.12681/er.287>

ΜΙΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ (1761)

Στόν κώδικα 287 τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας¹, ποῦ ἀνῆκε στόν Παῖσιο ἐπίσκοπο πρώην Σταγῶν², ἀνάμεσα στά ἄλλα, περιλαμβάνεται στά φύλλα 39α-40α κι ἓνα ἀντίγραφο ἀνέκδοτου πατριαρχικοῦ γράμματος ποῦ ἀπολύθηκε ἀπό τόν πατριάρχη Ἰωαννίκιο Γ΄ (26 Μαρτίου 1761-21 Μαΐου 1763)³ τὸ 1761. Τὸ γράμμα αὐτὸ παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Κατ' ἀρχὴν μᾶς παρέχει μιὰ ἀκόμη μαρτυρία γιὰ τὴν παρακολούθηση καὶ τὴν ἐπέμβαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου σὲ θέματα ἐκδοτικά· δεύτερον, φαίνεται πιθανὸ νὰ σχετίζεται μὲ τὴ διένεξη ἀνάμεσα στά τυπογραφεῖα τοῦ Δημητρίου Θεοδοσίου καὶ τοῦ Νικολάου Γλυκῆ ποῦ εἶχε ξεσπάσει τὸν ἴδιο ἐκεῖνο χρόνο, τὸ 1761· καὶ τρίτον ἐπισημαίνει μιὰ ἀκόμη παραχάραξη στὴν ἔκδοση λειτουργικῶν βιβλίων⁴.

Τὸ πατριαρχικὸ γράμμα ἀναφέρεται εἰσαγωγικὰ στὴν ἀρχαία ἐκκλησιαστικὴ παράδοση ποῦ ἀπαιτεῖ νὰ μὴ γίνονται προσθήκες καὶ ἀφαιρέσεις στά ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ἀνάμεσα στά ὁποῖα εἶναι καὶ τὰ δώδεκα Μηναιᾶ, καὶ μετὰ προχωρεῖ στὸ κύριο θέμα του: τίς σύγχρονες ἐκδόσεις τῶν βιβλίων αὐτῶν ἀπὸ τὰ τυπογραφεῖα τοῦ Ν. Γλυκῆ καὶ τοῦ Δ. Θεοδοσίου. Ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ τυπογραφία τοῦ πρώτου στὶς ἐκδόσεις της, καὶ μάλιστα στά Μηναιᾶ, διατηρεῖ ἀκέραια καὶ ἀπαραχάρακτη τὴν παράδοση καὶ ἐκδίδει μόνον ὅ,τι ἔχει βεβαιωθεῖ καὶ ἐπικυρωθεῖ μὲ συνοδικὲς διατάξεις καὶ οἰκουμενικὰ θεσπίσματα. Ἀντί-

1. Θ. Δ. Μοσχονᾶς, *Κατάλογοι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης*, τ. Α΄, Ἀλεξάνδρεια, Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, 1945, σ. 254.

2. Γιὰ τὸν Παῖσιο πρώην Σταγῶν, μετέπειτα Σηλυβρίας καὶ τέλος Φιλιππουπόλεως, βλ. Μ. Γεδεών, *Χρονικὰ Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας*, Κωνσταντινούπολη 1883, σ. 185-187· ἐπίσης Μ. Γεδεών, «Ὁ κώδιξ τοῦ Παΐσιου», π. *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, τ. Θ΄, 1888-9, σ. 4-7, 10-13, 19-22, 29-32, 37-40.

3. Μ. Γεδεών, *Πατριαρχικοὶ Πίνακες*, Κωνσταντινούπολη 1885-1890, σ. 654-657.

4. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ βλ. Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, «Ἡ δυσπιστία στὸ ἔντυπο βιβλίο καὶ ἡ παράλληλη χρῆση τοῦ χειρογράφου», στόν τόμο *Τὸ βιβλίο στὶς προβιομηχανικὲς κοινωνίας*, Ἀθήνα 1982, σ. 286-287· Ν. Β. Τωμαδάκης, *Κλείς τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας*, Ἀθήνα 1965, σ. 66-70.

θετα, τὸ νέο τυπογραφεῖο τοῦ Δ. Θεοδοσίου τόλμησε νὰ εἰσαγάγει νεωτερισμοὺς στὰ Μηναῖα ποὺ πρόσφατα ἐξέδωσε, χωρὶς νὰ ἔχει γι' αὐτὸ οὔτε ζητήσει οὔτε λάβει τὴν ἐγκριση τῆς Ἐκκλησίας. Πιὸ συγκεκριμένα, ὁ Θεοδοσίου κατηγορεῖται ὅτι περιέλαβε στὰ Μηναῖα του νεότερους ἀγίους ποὺ δὲν περιέχονταν σὲ παλαιότερες ἐκδόσεις καὶ δὲν εἶχαν ἀνακηρυχθεῖ ἅγιοι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία δημιουργώντας ἔτσι ἀτοπήματα καὶ σκάνδαλα.

Μὲ συνοδικὴ ἀπόφαση λοιπὸν καταδικάζεται τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Δ. Θεοδοσίου, οἱ ἐκδόσεις του θεωροῦνται ἄκυρες καὶ ἀπαγορεύεται σὲ ὄλους ἢ ἀνάγνωση καὶ ἢ χρῆση τους μὲ τὴν ἀπειλὴ τῶν συνηθισμένων κυρώσεων γιὰ κληρικούς καὶ λαϊκούς. Στὸ ὀρθόδοξο πλήρωμα συνιστάται νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ βιβλία τοῦ Ν. Γλυκῆ ποὺ διατηροῦν ἀνόθευτὴ τὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση.

Γιὰ τὴν ἴδια αὐτὴ ὑπόθεση ὑπάρχει μιὰ σχετικὴ μαρτυρία ἀπὸ τὸν Καισάριο Δαπόντε⁵, ποὺ μέχρι στιγμῆς δὲν εἶχε συνδεθεῖ μὲ τίς δραστηριότητες τοῦ τυπογραφείου Θεοδοσίου. Ὁ Δαπόντες, γράφοντας γιὰ τὸν Γεώργιο Χρυσόγονο τὸν Τραπεζοῦντιο, ἀναφέρει ἀνάμεσα στὰ ἔργα του κανόνες καὶ τροπάρια σὲ μερικούς ἀγίους καθὼς καὶ μιὰ ἀκολουθία στὸν ἅγιο Χαράλαμπο. Ἡ ἀκολουθία αὐτὴ, γράφει, περιλήφθηκε καὶ στὰ Μηναῖα «ὅπου Γεώργιος ὁ τυπογράφος ἐτύπωσεν» οὐ μόνον δὲ αὐτὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς τὸν ἅγιον Ἀχιλλεῖον, ἀλλουνοῦ ποίημα· ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ ῥηθέντος Ἰωαννικίου Καρατζᾶ, ἄνευ εἰδήσεως καὶ ἀδείας αὐτοῦ, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦναι εἰς τὰ παλαιὰ μηναῖα· ὅθεν ὡς νεοφανῆ ἐμποδίσθηκαν νὰ μὴ πουληθοῦν, καὶ διαδοθοῦν εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ μόλις μὲ δόσιν ἄσπρων ἔλαβεν ὁ νεωτεριστὴς τυπογράφος ἄδειαν, καὶ τὰ ἐπούλησε. Καὶ οὕτως ἐπολιτεύθηκαν αἱ δύο αὐταῖς πανηγυρικαὶ ἀκολουθίαι, μὴ ὄντας πρότερον». Στὴν πραγματικότητα καὶ οἱ δύο ἀκολουθίαι εἶχαν τουλάχιστον μιὰ προηγούμενη ἐκδοσὴ πρὶν περιληφθοῦν στὰ Μηναῖα τοῦ Θεοδοσίου: ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Χαράλαμπος, ἔργο τοῦ Γ. Χρυσογόνου, εἶχε πρωτοεκδοθεῖ ἀπὸ τὸν Ἀντώνιο Βόρτολι στὴ Βενετία τὸ 1748 καὶ εἶχε πολλὰς μεταγενέστερες ἐκδόσεις⁶· ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Ἀχιλλίου, ὁ πρῶτος κανόνας τῆς ὁποίας εἶναι ποίημα τοῦ Ἀντωνίου Λαρίσης καὶ ὁ δεύτερος τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου, εἶχε ἐκδοθεῖ καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸν Βόρτολι τὸ 1745⁷.

Ἡ πληροφορία τοῦ Δαπόντε ἀποκαλεῖ, ὅπως εἶδαμε, τὸν Δημήτριο Θεοδοσίου Γεώργιο δημιουργώντας ἔτσι κάποια σύγχυση ποὺ πιθανὸν

5. Κ. Σάθας, *Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη*, τ. Γ', Βενετία 1873, σ. 192-193.

6. Louis Petit, *Bibliographie des Acolouthies Grecques*, Βρυξέλλες 1926, σ. 35.

7. *Ο.π.*, σ. 1· βλ. ἐπίσης *Μηναῖον τοῦ Μαΐου*, Ἀθήναι 1904, σ. 60 σημ.

νά ἐξηγηεῖ καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἔμεινε ἀπαρατήρητη μέχρι σήμερα. Ὁ Δαπόντες ἐπίσης δὲν ἀναφέρεται καθόλου σὲ «νεωτέρους τινὰς ἁγίους» ποῦ, σύμφωνα μὲ τὸ πατριαρχικὸ γράμμα, περιλήφθηκαν στὰ Μηναῖα τοῦ Θεοδοσίου. Βέβαια οὔτε ὁ ἅγιος Ἀχίλλιος οὔτε ὁ ἅγιος Χαράλαμπος μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν νεότεροι ἅγιοι.

Ἀναμφίβολα, τὸ πατριαρχικὸ αὐτὸ γράμμα πρέπει νὰ ἦταν σημαντικό πλῆγμα γιὰ τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Θεοδοσίου, πάνω ἀπὸ τὶς μισὲς ἐκδόσεις τοῦ ὁποῖου, στὸ βραχὺ διάστημα τῆς λειτουργίας του, ἦταν Μηναῖα. Τὸ γράμμα δὲν κάνει εἰδική μνεία τῆς «Βίβλου Ἐνιαυσίου», τοῦ πρώτου βιβλίου ποῦ ἐξέδωσε ὁ Θεοδοσίου τὸ 1755, ποῦ κι αὐτὴ περιελάμβανε Μηναῖα⁸, δὲν ἀποκλείεται πάντως νὰ περιλαμβάνεται κι αὐτὴ στὴ γενικὴ ἀπαγόρευση. Σὲ ὁποιαδήποτε περίπτωσις ἡ ἀσάφεια τοῦ κειμένου στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ μπορούσε εὐκόλα νὰ ἀποτρέψει τὸ κοινὸ στὸ ὁποῖο ἀπευθυνόταν ἀπὸ τὴ χρήση ἢ τὴν ἀγορὰ τῆς.

Ὁ χρόνος τῆς ἀπόλυσης τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος, τὸ 1761, ἦταν σημαντικὸς καὶ γιὰ τὰ δύο ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα. Συμπίπτει μὲ τὴν ἐποχὴ τῆς προστριβῆς τους σχετικὰ μὲ τὴν προετοιμαζόμενη ἀπὸ τὸν Γλυκὴ πανομοιότυπη μὲ ἐκείνη τοῦ Θεοδοσίου ἔκδοσις τῆς «Βίβλου Ἐνιαυσίου», ποῦ τὸ προνόμιό τῆς ἀποκλειστικότητάς της εἶχε ὁ τελευταῖος⁹. Ἡ δικαίωσις τοῦ Θεοδοσίου ἀπὸ τοὺς Ἀναμορφωτὲς καὶ ἡ διαταγὴ τους στὶς 26 Ἀπριλίου 1762 νὰ διακοπῆ ἡ καινούρια ἔκδοσις ἦταν βέβαια ἐπιζήμια γιὰ τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Γλυκῆ, λιγότερο ὅμως ἀπὸ ὅ,τι ἡ πατριαρχικὴ ἀπαγόρευσις τῆς χρήσης τῶν Μηναίων γιὰ τὸν Θεοδοσίον. Ἡ στιγμὴ ποῦ ἐπέλεξε ἡ Ἐκκλησία γιὰ νὰ καταδικάσει τὶς ἐκδόσεις αὐτὲς μπορεῖ βέβαια νὰ ἦταν τυχαία, ἀλλὰ — μῆς καὶ μέσα στὰ 1760-1761 ἐκδίδεται ἡ σειρά τῶν Μηναίων τοῦ Θεοδοσίου μὲ διορθωτὴ τὸν Γεώργιο Κωνσταντίνου¹⁰ — ἀφήνονται δικαιολογημένα περιθώρια γιὰ τὴν ὑποψία ὅτι ἡ ἐπέμβασίς της εἶναι δυνατὸν νὰ προκλήθηκε ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Ν. Γλυκῆ. Ἡ ἔνθερμη καὶ ἐπώνυμη ὑποστήριξίς του ἀπὸ τὸν πατριάρχη θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ ὅτι συνηγορεῖ στὴν ἀποψη αὐτὴ.

8. Γ. Σ. Πλουμίδης, *Τὸ Βενετικὸν τυπογραφεῖον τοῦ Δημητρίου καὶ Πάνου Θεοδοσίου (1755-1824)*, Ἀθήνα 1969, σ. 44· E. Legrand, *Bibliographie Hellénique, XVIIIe siècle*, τ. Α', ἀρ. 446.

9. Γ. Σ. Πλουμίδης, *ὁ.π.*, σ. 44.

10. Ὁ.π., σ. 66, 121. Βλ. ἐπίσης Φ. Η. Ἠλιού, *Προσθήκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία. Α' Τὰ βιβλιογραφικὰ κατάλοιπα τοῦ E. Legrand καὶ τοῦ H. Pernot (1515-1799)*, Ἀθήνα 1973, σ. 173-174, 178-179, 202.

Ὁ Ἰωαννίκιος Καρατζᾶς εἶναι γνωστό ὅτι ἦταν καταχρεωμένος¹¹ καὶ δὲν φαίνεται παράλογη ἢ εἰκασία ὅτι οἰκονομικοὶ ὑπολογισμοὶ μπορεῖ νὰ εἶχαν ὑπαγορεύσει τόσο τὴν ἀπαγόρευση τῶν Μηναίων ἀρχικά, ὅσο καὶ τὴν ἀνάκλησή της ἀργότερα. Τὸ κείμενο τοῦ Δαπόντε δὲν προσδιορίζει μὲ σαφήνεια τὸ χρόνο πού δόθηκε ἡ πατριαρχικὴ ἄδεια νὰ κυκλοφορήσουν ἀκάλυτα στὶς ἐκκλησίες τὰ Μηναῖα αὐτά. Μιὰ προσεχτικὴ ἀνάγνωση τοῦ κειμένου στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ ἐπέτρεπε ἴσως νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἡ ἄδεια εἶχε δοθεῖ τὴν ἐποχὴ πού ὁ Δαπόντες συνέγραφε τὸν «Κατάλογον Ἱστορικόν», πού τελείωσε τὸ 1784¹², καὶ ὄχι μέσα στὸ σύντομο διάστημα τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἰωαννίκιου Γ'. Θὰ ἦταν ἄλλωστε δύσκολο νὰ μὴ συνδέσει κανεὶς τὴν καταδίκη τῶν ἐκδόσεων τῶν Μηναίων τοῦ Θεοδοσίου μὲ τὴ μακρόχρονη διακοπὴ τους ἀπὸ τὸ 1761 μέχρι τὸ 1773¹³. Ἡ πιθανολογούμενη μεταγενέστερη ἄρση τῆς καταδίκης τους θὰ ἐρμήνευε καὶ τὸ διάστημα πού μεσολάβησε ἀνάμεσα στὴν ἐκδοση τῶν δύο σειρῶν. Ἡ νέα σειρά πού ἀρχίζει νὰ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ 1773 ἔχει ἄλλον ἐπιμελητὴ, τὸν Ἀγάπιο Λοβέρδο¹⁴. Κάμψη στὶς ἐκδόσεις τῶν Μηναίων πού διαρκεῖ μιὰ δεκαετία παρατηρεῖται ξανά ἀπὸ τὸ 1783. Αὐτὴ πιθανὸν σχετίζεται μὲ τὴν ἀνάληψη τῆς διαχείρισης τοῦ τυπογραφείου ἀπὸ τὸν Πάνο Θεοδοσίου, τὸν περιορισμὸ τῶν ἐκδόσεών του ἐξαιτίας τῶν δυσχερειῶν πού ἀντιμετώπιζε, καθὼς καὶ τοὺς νέους προσανατολισμοὺς τῆς ἐπιχειρήσεως¹⁵. Ἐκδόσεις Μηναίων ἐπαναρχίζουν τὸ 1793. Στὴν ἀρχὴ ἀναφέρεται σὰν ἐπιμελητὴς τους ὁ Κήρυκος Χαιρέτης, σύντομα ὅμως τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιμελητῆ παύει νὰ ἀναγράφεται¹⁶. Ἀκόμη μεγαλύτερο εἶναι τὸ διάστημα πού μεσολάβησε μέχρι τὴ δευτέρη ἐκδοση τῆς «Βί-

11. Μ. Γεδεών, *Πατριαρχικοὶ Πίνακες*, σ. 655· Ἀθανάσιος Κομνηνός - Ὑψηλάντης, *Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν*, Κωνσταντινούπολις 1870 (φωτοστατικὴ ἐκδοση, Ἀθήνα 1971), σ. 388, 391-393.

12. *Περιοδικὸν Φιλολογικὸν Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως*, τ. Α', 1863, σ. 155.

13. Γ. Σ. Πλουμίδης, *δ. π.*, σ. 121-2. Οὔτε στὶς μεταγενέστερα δημοσιευμένους προσθήκες ἀπὸ τὸν Φ. Ἡλίου παρουσιάζονται ἐκδόσεις γιὰ τὰ χρόνια αὐτά. Ἡ μοναδικὴ ἀναφορὰ σὲ Μηναῖο τοῦ Ἰουνίου, ἐκδοση τοῦ 1768, Γ. Λαδᾶς - Α. Χατζηδημῶς, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία. Συμβολὴ στὸ δέκατο ὄγδοο αἰῶνα*, τ. Β', Ἀθήνα 1976, σ. 86, εἶναι ἀμβίβολη.

14. Φ. Ἡλίου, *δ. π.*, σ. 202· Γ. Σ. Πλουμίδης, *δ. π.*, σ. 66.

15. Γ. Σ. Πλουμίδης, *δ. π.*, σ. 47, 82-83.

16. *Ο. π.*, σ. 66, 131· Γ. Γ. Λαδᾶς - Α. Δ. Χατζηδημῶς, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791-1795*, Ἀθήνα 1970, σ. 251-252, 254, 371-376· τῶν ἴδιων, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1796-1799*, Ἀθήνα 1973, σ. 275· τῶν ἴδιων, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791-1799. Προσθήκες καὶ συμπληρώσεις. Σειρὰ πρώτη*, ἐπιμ. Μάγδας καὶ Λάμπρου Κωστακίωτη, Ἀθήνα 1976, σ. 14· Φ. Ἡλίου, *δ. π.*, σ. 239.

βλου Ἐνιαυσίου» ἀπὸ τὸν Θεοδοσίου πού ἐγινε τὸ 1795¹⁷, δηλαδή σαράντα χρόνια ἀργότερα. Ἀντίθετα ὁ Γλυκῆς τὴν ἐκδίδει, χωρὶς προβλήματα πιά, πολὺ νωρίτερα, τὸ 1777¹⁸, καὶ προχωρεῖ σὲ δεύτερη καὶ τρίτη ἔκδοση τὸ 1796 καὶ τὸ 1817 ἀντίστοιχα¹⁹.

Τὸ πατριαρχικὸ αὐτὸ γράμμα, τέλος, θέτει μερικὰ ἐνδιαφέροντα προβλήματα: ὑπῆρχαν ἄλλες καὶ ποιῆς προσθῆκες στὰ Μηναῖα τοῦ Θεοδοσίου· ποιοὶ ἦταν οἱ νεότεροι ἅγιοι πού συμπεριέλαβε πρὶν ἐπισημοποιηθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία· σὲ ποιῆς ἐκδόσεις ὑπάρχουν οἱ νεωτερισμοὶ αὐτοὶ καὶ πότε σταματοῦν. Ἐλπίζουμε σὲ εὐθετο χρόνο ἢ ὀλοκλήρωση τῆς ἔρευνάς μας νὰ μπορέσει νὰ δώσει ἀπάντηση στὰ ἐρωτήματα αὐτά.

Παρακάτω ἐκδίδουμε τὴν πατριαρχικὴ αὐτὴ ἐπιστολή.

Ἴσον τοῦ γράμματος δοθέντος κατὰ τὸ αψζα^ω ἔτει ἐπὶ Ἰωαννικίου πατριάρχου ἀποφαινομένου ἄκυρον εἶναι τὴν τυπογραφίαν τοῦ Δημητρίου Θεοδοσίου.

Οἱ τῶ καθ' ἡμᾶς πατριαρχικῶ οἰκουμενικῶ θρόνῳ ὑποκείμενοι ἱερώτατοι μητροπολίται καὶ ὑπέριμοι καὶ θεοφιλέστατοι ἀρχιερεῖς] καὶ ἐπίσκοποι] καὶ ἐντιμότατοι] κληρικοὶ] τῆς καθ' ἡ[μᾶς] τοῦ Χριστοῦ] μεγάλης] Ἐκκλησίας] καὶ εὐλαβέστ[τατοι] ἱερεῖς καὶ ὁσιώτ[τατοι] ἱερομόναχοι], οἱ ψάλλ[οντες] ἐν ταῖς ἐκκλησίαις] τῆς Πόλεως, τοῦ Γαλατᾶ] καὶ ὄλου τοῦ Καταστένου, καὶ εὐγενέστατοι ἄρχοντες τῶν ἐν τῇ βασιλευούσῃ ταύτῃ τῶν πόλεων καὶ τῶν πέριξ χωρίων αὐτῆς, καὶ ἐντιμότατοι κληρικοὶ], εὐλαβ[εῖς] ἱερεῖς καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες χριστιανοὶ τῶν ἑκασταχοῦ ἁγίων ἐπαρχιῶν, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν ἅπασι καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ καὶ παρ' ἡμῶν εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις.

Ὅσα ἐξ ἀρχῆς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ κατ' ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν νομοθεσίαν τε καὶ παράδοσιν ὠροθετήθησαν καὶ διετάχθησαν ἐν τῇ ἀγία τοῦ Χριστοῦ καθολικῇ ἡμῶν ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τῶν θεοπνεύστων καὶ πνευματοφόρων ἡμῶν πατέρων νὰ ἐνεργοῦνται καὶ νὰ ἐκτελοῦνται ἀμεταθέτως καὶ ἀπαραμειώτως ἐν τῇ ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, τά τε ἄλλα καὶ μάλιστα ὅσα ἀνήκουσιν εἰς τὰς πρὸς καὶ διὰ παντὸς ἐκτελουμένας καὶ προσαγομένας

17. Γ.Σ. Πλουμίδης, ὁ.π., σ. 156· Γ.Γ. Λαδᾶς - Α.Δ. Χατζηδημιος, Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791-1795, σ. 345· τῶν ἴδιων, Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1796-1799, σ. 13.

18. Ἐ. Legrand, ὁ.π., ἀρ. 875.

19. Γ.Γ. Λαδᾶς - Α.Δ. Χατζηδημιος, Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1796-1799, σ. 17-18. Δ.Σ. Γκίνης - Β.Γ. Μέξας, Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία 1800-1863, τ. Α', Ἀθήνα 1939, σ. 159.

παρ' ἡμῶν προσευχὰς καὶ δεήσεις καὶ ἰκεσίας, τὰ τοιαῦτα ἀναγκαῖα ἐστὶ νὰ παραφυλάττωνται καὶ νὰ διασώζωνται καὶ νὰ ἐνεργοῦνται ἀπαρράλλακτος καὶ χωρὶς τινος προσθήκης καὶ ἀφαιρέσεως καθὼς ὑπὸ τῶν ἱερῶν πατέρων ἐτυπώθησαν καὶ διετάχθησαν, τὰ ὁποῖα καὶ πρὸ χρόνων παλαιῶν καὶ ἀμνημονεῦτων κατεγράφησαν ἐν ταῖς τύπῳ ἐκδοθείσαις καὶ ἀναγιγωσκομέναις δι' ὄλου τοῦ ἐνιαυτοῦ παρ' ἡμῶν ἐκκλησιαστικαῖς βίβλοις καὶ ἱεροῖς συγγράμμασι ἐν οἷς εἰσὶ καὶ τὰ δώδεκα Μηναιᾶ ἰδίως ὀνομαζόμενα ἐκκλησιαστικά ἡμῶν βιβλία, τὰ ὁποῖα περιέχουσι τοὺς βίους, μαρτύριά τε καὶ θαύματα καὶ λοιπὰς ἀρετὰς τῶν ἐν τῇ Χριστοῦ πολιτείᾳ ἀκμασάντων καὶ διαλαμπάντων ὁσίων καὶ θεοφιλῶν καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν, ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πολλῆς εὐλαβείας παρ' ἡμῶν ἀναγιγνωσκόμενα καὶ ἀκροώμενα πρὸς δόξαν Θεοῦ τοῦ ἐνδοξαζομένου ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ καὶ πρὸς παράδειγμα καὶ μίμησιν τῶν θεαρέστων αὐτῶν βίων ἡμῶν τῶν ἀναγιγνωσκόντων ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ὅθεν τὰς τοιαύτας ἱερὰς βίβλους παρέλαβεν ἡ Ἐκκλησία εἰς προσευχὴν καὶ ἀνάγνωσιν οὐχ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, οὐδὲ κατὰ ἀρέσκειαν, κατὰ γνώμην μερικὴν ἐνὸς καὶ ἄλλου, ἀλλὰ ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ κοινῇ ἱερῶν συνόδων καὶ θεοπνεύστων ἀγίων πατέρων ὅπου τὰ διετύπωσαν ἄνωθεν καὶ οὐκ ἔξεστιν ἐν ταύταις οὔτε ἀφαιρέσαι τι οὔτε προσθεῖναι, ἀλλὰ φυλάττεσθαι χρῆ ἀκέραια καὶ ἀπαράλλακτα κατὰ τὰς γενομένας ἐξ ἀρχῆς εἰς τύπον ἐκδόσεις αὐτῶν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τὰ νῦν ἀνηνέχθη καὶ ἐδηλοποιήθη τῇ ἡμῶν μετριότητι καὶ τῇ περὶ αὐτὴν ἱερᾷ συνόδῳ, ὅτι ἡ τυπογραφία τῶν ἱερῶν τούτων βιβλίων καὶ δώδεκα Μηναιῶν ἢ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Γλυκέως Ἐνετίησιν ἐνεργουμένη, φυλάττουσα ἀκριβῶς τὸν ἀρχαῖον τύπον τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, διενεργεῖ τὸ ἔργον τοῦτο δι' ὄλου ἀκέραιον καὶ ἀμεταποίητον καὶ ἀπαράλλακτον ἐν τῇ ἐκθέσει καὶ καταγραφῇ τῶν ἑορταζομένων ἀγίων δι' ὄλου τοῦ χρόνου δεσποτικῶν τε καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων ἀγίων τῶν δι' ὄλου τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τάξι[ν] καὶ ἀκολουθίαν ἑορταζομένων, ἐκεῖνα μόνον τοῖς τύποις ἐκδοῦσα ὅσα ἐξ ἀρχῆς εὔρηται τετυπωμένα, συνοδικαῖς διατάξεσι καὶ οἰκουμενικοῖς θεσπίσμασι βεβαιωμένα τε καὶ κεκυρωμένα καὶ ὁμολογούμενα παρὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ διευκρινούντα τοὺς τε μετὰ ἀργίας ἑορταζομένους ἀγίους καὶ τοὺς ἄνευ ἀργίας κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν.

Τὰ νῦν δὲ ἐπενοήθη ἑτέρα, νέα τυπογραφία εἰς ὄνομα τοῦ Δημητρίου Θεοδοσίου, ἥτις, ἀπ' ἐναντίας τῇ ἀρχαίᾳ ταύτῃ τάξει καὶ κανονικῇ ὀρθοθεσίᾳ, ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῆς νεωστὶ τύπῳ ἐκδοδομένοις Μηναιῶσι ἐτόλμησε προσθεῖναι καὶ παρενεῖρε νεωτέρους τινὰς ἀγίους μὴ περιεχομένους ἐν τῇ παλαιᾷ τυπογραφίᾳ τῶν πρὸ τοσοῦτου χρόνου τύποις ἐκδοδομένων Μηναιῶν καὶ πανταχοῦ ἀναγιγνωσκομένων, ὅπερ ἐτόλμησε ποιῆσαι χωρὶς αἰτήσεως ὄλων καὶ ἀδείας τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τῆς ἱερᾶς τῶν

ἀρχιερέων συνόδου, πρᾶγμα ἀπεμφαῖνον καὶ ἀπρόσφιλον καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὄρων τε καὶ κανόνων ἀλλότριον. Ὅπου γε οὐκ ἔξεστιν οὐδενὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς ταύταις βίβλοις ταῖς πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἀναφερομέναις προσθεῖναι ἢ ἀφαιρέσαι τι τῶν ἐξ ἀρχῆς νενομοθετημένων, ἀλλ' εἰ καὶ δέοι τυχὸν τοιοῦτόν τι γενέσθαι, τῇ καθολικῇ συνόδῳ τῆς Ἐκκλησίας ἀνενεκτέον καὶ ψήφῳ συνοδικῇ ὑπὸ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας διοριστέον καὶ οὕτω τῷ τύπῳ ἐγχειρητέον τοῖς εὐσεβέσι ἐθέλουσι περὶ τὸ ἔργον τῆς τοιαύτης τυπογραφίας, οὐ μὴν δὲ καὶ διὰ ἀρέσκειαν τῶν τυχόντων χωρὶς συνοδικῆς ψήφου καὶ κανονικῆς κρίσεώς τε καὶ ἀποφάσεως. Ἡ γὰρ τοιαύτη ἀπόλυτος ἐξουσία καὶ ἐλευθερία ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις οὐ μόνον ἀπειρήται καὶ ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῶν ἱερῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ πρόξενος γίνεται σκανδάλου οὐ τοῦ τυχόντος εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, κατὰ μικρὸν τῆς ἀρχαίας ἀνατρεπομένης ὀρθοθεσίας καὶ κανονικῆς ἀκριβείας διὰ τοῦ ἐπ' ἀδείας ἔχειν ἕνα ἕκαστον παρενεῖρην καὶ προσθέτειν ὅσα ἐξ ἀρχῆς ἢ Ἐκκλησία καὶ αἱ σύνοδοι οὐ παρεδέξαντο, οὔτε ἐκύρωσαν, οὔτε ἐβεβαίωσαν, καὶ κινδυνεύει περιτραπῆναι τὸ πρᾶγμα εἰς κιβδηλείαν τινὰ παρενειρομένων κατ' ὀλίγον ἐπ' ὀνόματι ἁγίων κεκανονισμένων τῶν ὑπὸ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀγνοουμένων καὶ μὴ κανονισθέντων.

Ὅθεν κοινῶς καὶ συνοδικῶς συνδιασκεψάμεθα περὶ τοῦ εἰρημένου ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τολμήσαντος τούτου, ὡς ἔξω τῆς κανονικῆς ὀρθοθεσίας τυγχάνοντος καὶ σκανδάλων πολλῶν καὶ ἀτοπημάτων αἰτίου γενομένου καὶ τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκρίβειαν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ταύταις βίβλοις τῶν δωδεκαμηναίων καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἐμπεριχομένων ἁγίων διαφθείροντος καὶ ἀνατρέποντος. Καὶ γὰρ ὄρια ἀρχαῖα μὴ μεταίρειν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπετάχθημεν καὶ ἐπροσετάχθημεν ταῦτα διανοεῖσθαι. Δεῖν ἔγνωμεν τὴν νεωτέραν ταύτην τυπογραφίαν τὴν εἰς τὸ ὄνομα Δημητρίου Θεοδοσίου ἐκδεδομένην ἀνατρέψαι δι' ὄλου καὶ ἀκυρῶσαι καὶ ἄχρηστον πάντῃ καὶ ἀνενέργητον ἀποφῆναι, μόνην δὲ τὴν τοῦ Νικολάου Γλυκέως συστῆσαι τε καὶ κυρῶσαι ὡς φυλάττουσαν ἀπαράλλακτον τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ἐν τῇ ἐκθέσει καὶ καταγραφῇ τῶν δι' ὄλου τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑορταζομένων ἁγίων χωρὶς τινος προσθήκας καὶ ἀφαιρέσεις, ἀλλὰ συστοιχοῦσαν δι' ὄλου καὶ συμφώνως ἀκολουθοῦσαν τῇ ἢ παρελάβομεν ἀνεκάθεν παραδόσει τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ δὴ γράφομεν] συνοδικῶς κτλ. ἵνα ἡ μὲν ῥηθεῖσα τυπογραφία τοῦ Νικολάου Γλυκέως ἔχει τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐνεργουμένη καὶ ἀναγνωσκομένη καὶ εἰς χρῆσιν κειμένη τοῖς ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξοις, ὡς τὸν ἀρχαῖον τῆς Ἐκκλησίας τύπον καὶ τὴν παράδοσιν ἀκεραίαν δι' ὄλου φυλάττουσα χωρὶς προσθήκης τινὸς μὴ παραδεχθέντων καὶ μὴ κανονισθέντων νεωτέρων τινῶν ὀνομαζομένων ἁγίων. Ἡ δὲ ῥηθεῖσα νεωτέρα τυπογραφία, ἡ ἐκδοθεῖσα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Δημητρίου Θεοδοσίου διὰ τὰ ἄπερ ἐτόλμησε προσθεῖναι καὶ παρενεῖραι χωρὶς ἀδείας ἐκκλησιαστικῆς] καὶ συνοδικῆς

ψήφου και απόφασεως ἐπ' ὀνόματι ἁγίων ἀκολουθίας και κανόνας, αὐθαδῶς και τολμηρῶς και ἀπερισκέπτως, ἰδίᾳ αὐτεξουσιότητα και ἐλευθερία, ὑπάρχωσι ἄκυρα τοῦ λοιποῦ και ἀνεέργητα και μηδὲν εἰς χρῆσιν εἰσιόντα, ἀλλ' ἐμποδισμένα και κεκωλυμένα και ἀπειρημένα παντελῶς και μηδὲ ὅλως ἀναγινωσκόμενα. Ὅστις δὲ τοῦ λοιποῦ τολμήσῃ μεταχειρίσασθαι αὐτὰ και ἀναγινώσκειν ἢ ἰδίως ἢ ἐπ' ἐκκλησίας και ὡς κανονικά βιβλία ἡγεῖσθαι και νομίζειν αὐτὰ ἀπ' ἐναντίας φερόμενος τῆς ἐκκλησιαστικῆς και συνοδικῆς ἡμῶν ἀποφάσεως ταύτης, ὁ τοιοῦτος ἐκ μὲν τοῦ ἱεροῦ καταλόγου ὢν ἀργός κτλ., ἐκ δὲ τῆς τῶν λαϊκῶν τάξεων ἀφωρισμένος κτλ.

Ἑλένη Ἀγγελομάτη-Τσουγκαράκη